

Marta MERCZYŃSKA

Bezpieczeństwo narodowe państwa polskiego. Uwarunkowania i zagrożenia

Bezpieczeństwo jest potrzebne każdemu człowiekowi, gdyż warunkuje jego spokój i możliwość niezakłóconego rozwoju. Dla wszystkich jednostek, grup społecznych, systemów społecznych i państw bezpieczeństwo jest potrzebą egzystencjalną i wiąże się z istnieniem, przetrwaniem, niezależnością, tożsamością i rozwojem. Po upadku systemu dwubiegunowego, w obliczu transformacji ustrojowej, Polska stanęła przed wyzwaniem, jakim było zagwarantowanie suwerenności i bezpieczeństwa w nowej sytuacji. Zadanie to nie było łatwe z uwagi na stacjonowanie w naszym kraju wojsk radzieckich oraz istnienie zobowiązań sojuszniczych wobec Związku Radzieckiego. Dopiero rozpad ZSRR, rozwiązanie Układu Warszawskiego i struktur RWPG, otworzyło Polsce drogę do starań na rzecz przyłączenia naszego państwa do struktur euroatlantyckich. Biorąc pod uwagę doświadczenia historyczne naszej ojczyzny, budowa silnego państwa i umacnianie bezpieczeństwa narodowego jest bezwzględny priorytetem Rzeczypospolitej Polskiej. Wybór tematu poniższego artykułu podyktowany został przeświadczeniem, iż analiza zagrożeń bezpieczeństwa narodowego jest konieczna do obrania właściwego kierunku w kreowaniu bezpieczeństwa narodowego. Artykuł prezentuje najważniejsze elementy zagrażające bezpieczeństwu narodowemu Rzeczypospolitej Polskiej i jest wstępem do dalszych rozważań na ten temat.

Pojęcie „bezpieczeństwo” wywodzi się od łacińskiego słowa *securitas*, które oznaczało polityczną stabilność¹. Według słownika języka polskiego bezpieczeństwo w ujęciu ogólnym to „stan niezagrożenia, spokoju, pewności”². W znaczeniu ogólnospołecznym bezpieczeństwo obejmuje zaspokojenie potrzeb: istnienia, przetrwania, pewności, stabilności i całości³. Pojęcie to występuje w wielu dyscypli-

¹ M. Pietraś, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Lublin 2006, s. 323.

² *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 1978, t. 1, s. 147.

³ R. Rosa, *Filozofia i edukacja dla bezpieczeństwa w obliczu szans, zagrożeń i wyzwań przełomu XX i XXI w.*, [w:] *Bezpieczeństwo człowieka i zbiorowości społecznych*, red. W. Maliszewski, Bydgoszcz 2005, s. 13.

nach naukowych: politologii, nauce o stosunkach międzynarodowych, historii, socjologii, psychologii, ekonomii i prawie. Od dłuższego czasu następuje ewolucja pojmowania bezpieczeństwa, poszerza się zakres postrzegania tego zjawiska, zwłaszcza od zakończenia zimnej wojny proces ten uległ szczególnemu przyspieszeniu.

Pojęcie bezpieczeństwa jest nierozdzielnie związane z podstawowymi potrzebami każdego człowieka i grup społecznych, dlatego też zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom należy do podstawowych funkcji każdego państwa⁴. Z punktu widzenia obywatela bezpieczeństwo jest związane z poczuciem, że podstawowe wartości państwa, tj. istnienie, przetrwanie i rozwój, są zagwarantowane. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej uwzględnia konieczność zagwarantowania bezpieczeństwa narodowi polskiemu. Artykuł 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku mówi: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”⁵. Artykuł 146 określa obowiązki Rady Ministrów i administracji rządowej. Wg ustępu 4, punktu 7, Rada Ministrów „zapewnia bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz porządek publiczny”⁶. Przez bezpieczeństwo rozumiemy również proces⁷, w którym podlega ono ciągłym zmianom, dostosowując się do środowiska międzynarodowego.

Według J. Stańczyka „istotą opartego na gwarancjach nienaruszalnego przetrwania i swobodach rozwojowych bezpieczeństwa jest pewność. Pewność jest bowiem warunkiem obu tych składników, a może być ona obiektywna lub subiektywna. Bezpieczeństwo w syntetycznym ujęciu można więc określić jako obiektywną pewność gwarancji nienaruszalnego przetrwania i swobód rozwojowych”⁸. Osiągnięcie pewności tak rozumianego bezpieczeństwa jest w praktyce niemożliwe do zrealizowania, ponieważ zawsze może zaistnieć czynnik destabilizujący, taki jak powódź, katastrofa ekologiczna, samobójczy zamach terrorystyczny, którego nie da się przewidzieć. W tym kontekście zadaniem dzisiejszego państwa jest minimalizowanie niepewności i przygotowanie struktur państwowych do usuwania skutków potencjalnych zagrożeń.

W nauce o stosunkach międzynarodowych występuje ugruntowany podział na bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe. Jest to podział biorący pod

⁴ *Bezpieczeństwo polityczne i wojskowe*, red. A. Ciupiński, K. Malak, Warszawa 2004, s. 311.

⁵ *Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku* (Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483), art. 5.

⁶ *Ibidem*, art. 146 ust. 4, pkt. 7.

⁷ *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, red. R. Jakubczak, J. Flis, Warszawa 2006, s. 15.

⁸ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 19; cyt za: *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku...*, s. 16.

uwagę kryterium podmiotowe⁹. Na szczególne zainteresowanie zasługuje bezpieczeństwo narodowe z uwagi na to, że państwa są podmiotami prawa międzynarodowego i są nadal najważniejszymi uczestnikami stosunków międzynarodowych¹⁰. W przeszłości bezpieczeństwo narodowe odnosiło się jedynie do aspektów wojskowych i politycznych, utożsamiając je z wielkością i jakością własnej armii czy z sojuszami wojskowymi. W dzisiejszym rozumieniu pojęcie to uległo znacznemu poszerzeniu, obejmując nowe płaszczyzny m.in. demograficzną, społeczną, gospodarczą czy kulturową. Jest to spowodowane postępowaniem cywilizacyjnym i zmianą sytuacji międzynarodowej, a także konstatacją, że równie poważne skutki co konflikt zbrojny mogą wywołać klęski żywiołowe czy katastrofy ekologiczne. J. Stefanowicz ujął to w następujący sposób: „Bezpieczeństwo współczesne jest czymś więcej niż synonimem biologicznej egzystencji narodu i istnienia państwa; zawiera w sobie określone osiągnięcia lub aspiracje dotyczące sposobu i poziomu życia, a także kryteria ustrojowe”¹¹.

Znaczenie bezpieczeństwa narodowego możemy rozpatrywać na trzy sposoby:

- w znaczeniu centralnej kategorii społecznej – bezpieczeństwo jest dla jednostek, grup społecznych, państwa pierwotną, egzystencjalną potrzebą i wartością, jednocześnie jest nadrzędnym celem działania organizacji państwowej i społecznej,
- w znaczeniu funkcjonalnym – bezpieczeństwo jest naczelną misją narodową społeczeństwa i państwa, która polega na ochronie i obronie wartości i interesów narodowych przed potencjalnymi i realnymi zagrożeniami oraz tworzeniu warunków do swobodnego rozwoju,
- w znaczeniu strukturalnym – to całokształt organizacji i przygotowania państwa do tworzenia bezpieczeństwa narodowego, którego podstawą jest cywilna i wojskowa organizacja ochrony i obrony narodowej¹².

Analiza bezpieczeństwa narodowego nierozdzielnie związana jest z analizą zagrożeń, ponieważ problem bezpieczeństwa to problem przeciwdziałania jego zagrożeniom i minimalizacji możliwości ich wystąpienia. Współcześnie zagrożenie bezpieczeństwa narodowego określa się jako „potencjalne lub istniejące zjawiska, sytuacje bądź działania godzące w wartości i interesy narodowe, stwarzające niebezpieczeństwo dla: życia i zdrowia, warunków bytu, mienia i środowiska oraz destrukcji (destabilizacji) organizacji życia społecznego i państwowego, a także zniweczenia (osłabienia) możliwości rozwoju”¹³. Zagrożenia bez-

⁹ *Bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej*, red. T. Jemioła, K. Malak, Warszawa 2002, s. 92.

¹⁰ I. Popiuk-Rysińska, *Uczestnicy stosunków międzynarodowych, ich interesy i oddziaływanie*, [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Halizak, R. Kuźniar, Warszawa 2000, s. 91.

¹¹ J. Stefanowicz, *Bezpieczeństwo współczesnych państw*, Warszawa 1984, s. 15.

¹² *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku...*, s. 21–23.

¹³ *Ibidem*, s. 98.

pieczeństwa narodowego mogą być rozpatrywane według następujących kryteriów: miejsca zagrożeń (wewnętrzne, zewnętrzne), dynamiki rozwoju (dynamiczne, pełzające), zasięgu zagrożenia (globalne, kontynentalne, regionalne, subregionalne, lokalne), skali zagrożeń (światowe, międzynarodowe, państwa, jednostki administracyjnej), skutków zagrożeń (fizyczne, psychiczne), charakteru stosunków społecznych (konfliktowe, niekonfliktowe), środowiska (przyrodnicze, społeczne, polityczne, gospodarcze, naukowo-techniczne), źródła zagrożeń (naturalne, techniczne, ustrojowe, demograficzne, ideologiczne, gospodarcze, edukacyjne, psychologiczne, kulturowe i inne) oraz przedmiotowe (polityczne, militarne, ekonomiczne, społeczne, ekologiczne)¹⁴. W praktyce najczęściej stosowane jest kryterium przedmiotowe, gdzie zagrożenie polityczne odnosi się do stanu, w którym poprzez działanie zorganizowanych grup społecznych bądź politycznych niemożliwe staje się wypełnianie podstawowych funkcji państwa. Zagrożenie militarne, najogólniej ujmując, to słabość militarna państwa i nieprzygotowanie do jego obrony. Zagrożenie ekonomiczne występuje wtedy, gdy państwo nie potrafi przeciwstawić się działaniom wewnętrznym lub zewnętrznym, które uniemożliwiają swobodny rozwój ekonomiczny i tym samym osłabiają potencjał ekonomiczny państwa. Zagrożenie społeczne, niekiedy nazywane również społeczno-kulturowym, odnosi się do niebezpieczeństwa utraty życia i zdrowia, tożsamości narodowej, etnicznej i kulturowej oraz bezpieczeństwa socjalnego i publicznego. Zagrożenie ekologiczne związane jest z możliwością wystąpienia trwałego i nieodwracalnego, w sposób naturalny, uszkodzenia lub zniszczenia środowiska naturalnego¹⁵.

Zagrożenia bezpieczeństwa państwa polskiego nierozzerwalnie związane są z sytuacją międzynarodową i zagrożeniami generowanymi w środowisku regionalnym i ogólnoświatowym. Upadek systemu dwubiegunowego spowodował likwidację zagrożenia nuklearną konfrontacją pomiędzy zwalczającymi się stronami, jednocześnie odżyły konflikty „wyciszone” oraz pojawiły się nowe zagrożenia dla pokoju i stabilności międzynarodowej. Kryzysy ekonomiczne, konflikty etniczne i religijne, łamanie praw człowieka, proliferacja broni masowego rażenia, zachwianie stabilności politycznej, terroryzm i zorganizowana przestępczość to nowe wyzwania stojące przed społecznością międzynarodową¹⁶. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku w Europie, w wyniku rozpadu bloku wschodniego, ujawniło się zagrożenie, jakim jest nacjonalizm prowadzący do konfliktów etnicznych. Konflikty w byłej Jugosławii, zwłaszcza w Bośni i Hercegowinie, powinny być przestrożą dla społeczności międzynarodowej. Rozpad ZSRR również przyczynił się do ujawnienia konfliktów narodowościowych, któ-

¹⁴ Ibidem, s. 460.

¹⁵ Ibidem, s. 109–113.

¹⁶ D.B. Bobrow, *Złożoność problematyki braku bezpieczeństwa. Implikacje redefinicji pojęcia*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX w.*, red. D.B. Bobrow, E. Haliżak, R. Zięba, Warszawa 1997, s. 37.

rych przykładem jest wojna między Armenią i Azerbejdżanem, wojna o niepodległość Czeczenii, walka separatystów abchaskich w Gruzji czy rosyjskich w Mołdawii¹⁷. Pod koniec XX wieku obserwowaliśmy przykłady ludobójstwa na niewyobrażalną skalę w Europie, przy okazji rozpadu Jugosławii, czy na terytorium Afryki w Ruandzie podczas konfliktu plemiennego pomiędzy Hutu i Tutsi. W obu przypadkach społeczność międzynarodowa zawiodła, nie podejmując stosownych działań w celu zapobieżenia masakrze¹⁸.

Charakterystyka współczesnych zagrożeń nie ogranicza się do analizy polityki państw i ich potencjałów, wykracza bardzo daleko poza ten obszar. Ciekawe ujęcie problemu zaprezentował Thomas X. Hammes. Autor opracował listę zmian, jakie zaistniały we współczesnym świecie, które mogą, według jego oceny, przyczynić się do zagrożenia pokoju światowego. Na liście tej znalazły się między innymi: upadek systemu dwubiegunowego i koniec interpretowania zjawisk poprzez pryzmat „zimnowojennych” procesów, stały wzrost liczby ludności i powstawanie megamiast o liczbie ludności powyżej 20 mln, obniżenie standardów życia i epidemie w krajach Trzeciego Świata, wzrost powiązań teleinformatycznych o zasięgu globalnym, łatwość przemieszczania się w najodleglejsze zakątki świata, zmniejszenie się zasobów wodnych i powierzchni ziem uprawnych, wzrost przemytu narkotyków i powiązań z przepływem pieniędzy i korupcją, rozpad ZSRR i będąca jego efektem niestabilność tego regionu, łatwość dostępu do różnych typów broni, wzrost aktywności grup ideologicznych o zasięgu transnarodowym, rozwój i rozszerzenie stref wpływów korporacji ponadnarodowych oraz uzyskanie przez USA pozycji jedyne supermocarstwa¹⁹. Wyżej wymieniona charakterystyka wydaje się być trafna, jednocześnie można ją uzupełnić o kolejne zmiany w środowisku międzynarodowym, które mogą się przyczynić do destabilizacji porządku międzynarodowego. Wymieniany przez Thomasa X. Hammesa stały wzrost liczby ludności powoduje powiększanie się obszarów ubóstwa i implikuje możliwość częstszego występowania społecznych napięć wewnątrz państw, które mogą zagrażać ich spójności, a tym samym środowisku międzynarodowemu. Katastrofy ekologiczne, degradacja środowiska naturalnego, w tym emisja gazów cieplarnianych powiększająca „dziurę” ozonową, przyczyniają się do ginięcia gatunków roślin i zwierząt, ocieplania klimatu, a w dalszej perspektywie uszczuplenia terenów nadających się do zasiedlenia przez człowieka na rzecz mórz i oceanów. Proces globalizacji przyczynił się do intensyfikacji działań transnarodowych grup zorganizowanej przestępczości, karteli narkotykowych, a przede wszystkim terrorystycznych, które korzystają ze zdobyczy nauki i techniki, wykorzystując je do swej działalności. Dużym zagro-

¹⁷ R. Zięba, *Bezpieczeństwo europejskie lat 90. Potrzeba nowego ujęcia problemu*, [w:] *Bezpieczeństwo państw Europy. Koncepcje i problemy lat 90.*, red. B. Łomiński, Katowice 1997, s. 21.

¹⁸ A.D. Rotfeld, *Bezpieczeństwo międzynarodowe po wydarzeniach 11 września 2001 roku*, [w:] *Polska wobec terroryzmu*, Instytut Studiów Strategicznych, z. 49, Kraków 2002, s. 12.

¹⁹ *Bezpieczeństwo polityczne i wojskowe*, s. 50.

zeniem jest łatwiejszy dostęp do technologii produkcji broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia oraz podjęcie programów atomowych przez takie państwa, jak Korea Północna czy Iran. W obliczu powszechnej obecności w cyberprzestrzeni rządowych instytucji, korporacji międzynarodowych czy rynków finansowych pojawiło się nowe zagrożenie w postaci tzw. cyberterroryzmu, który może doprowadzić do katastrof na niewyobrażalną skalę. Wystarczy wyobrazić sobie na przykład włamanie hakera z organizacji terrorystycznej do systemu lotnictwa cywilnego w dowolnym kraju i doprowadzenie do wielu katastrof lotniczych poprzez zmianę parametrów lotów, czy też działanie na rzecz destabilizacji rynków finansowych poprzez „uderzenie” w giełdę papierów wartościowych w Tokio czy Nowym Jorku. Wszystkie wymienione wyżej zjawiska, z uwagi na proces globalizacji i zakres powiązań gospodarczych, mogą bezpośrednio lub pośrednio wpłynąć na kondycję państwa polskiego i stanowić zagrożenie polskiego bezpieczeństwa.

Wracając do rozważań dotyczących naszego państwa, należy zwrócić uwagę na moment, w którym dokonana się w Polsce transformacja ustrojowa. Nowy rząd stanął przed koniecznością obrania kierunku polityki prowadzącego do zagwarantowania bezpieczeństwa w nowych warunkach. Polska aktywnie uczestniczyła w procesie ostatecznego rozpadu bloku wschodniego. Jej działania na rzecz odzyskania suwerenności i budowania demokracji stały się wzorem dla pozostałych państw demokracji ludowej. Wydarzenia takie, jak: zjednoczenie Niemiec, upadek ZSRR, „aksamitny rozwój” Czechosłowacji – zmieniły najbliższe otoczenie Polski. Znalazła się ona w nowej sytuacji, w której celem nadrzędnym było ugruntowanie suwerenności i zagwarantowanie bezpieczeństwa narodowego w dynamicznie zmieniającej się Europie. Dzięki wsparciu państw zachodnich udało się przeprowadzić transformację ustrojową i reformę gospodarczą²⁰. W realizacji wyzwań stojących przed Polską szczególną rolę odegrały Stany Zjednoczone wspierające zarówno politycznie, jak i gospodarczo procesy zachodzące wewnątrz Polski²¹. Potencjał militarny Stanów Zjednoczonych jest ogromny, a wydatki na zbrojenia stanowią blisko połowę tego, co wydają pozostałe państwa świata razem wzięte²². Rola i znaczenie Stanów Zjednoczonych Ameryki w świecie spowodowały, że Rzeczpospolita Polska postawiła na strategiczne partnerstwo ze Stanami Zjednoczonymi, wymiennie wzmacniając bezpieczeństwo państwa. Uniezależnienie się od ZSRR związane było z wystąpieniem Polski ze struktur RWPG oraz Układu Warszawskiego, a także podjęciem starań na rzecz wycofania wojsk Związku Radzieckiego z terytorium Polski. W tym

²⁰ S. Michałowski, *Nowa jakość w stosunkach z Niemcami*, [w:] *Polityka zagraniczna RP 1989–2002*, red. R. Kuźniar, K. Szczepanik, Warszawa 2002, s. 148–162.

²¹ J. Stachura, *Rola i znaczenie stosunków dwustronnych ze Stanami Zjednoczonymi*, [w:] *Polityka zagraniczna RP 1989–2002*, s. 127–140.

²² R. Kuźniar, *Bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, s. 176–177.

czasie istniały cztery warianty drogi prowadzącej do zapewnienia bezpieczeństwa: oparcie się na związku z mocarstwem rosyjskim, ale na zasadach równoprawności we wzajemnych stosunkach, samodzielna budowa systemu bezpieczeństwa i oczekiwanie na tendencje do tworzenia ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa, stworzenie regionalnego systemu bezpieczeństwa, integracja z euroatlantyckim systemem bezpieczeństwa, a więc z NATO i UZE²³. Z tych możliwości, jako najlepszy i dający największe gwarancje bezpieczeństwa, wybrano kierunek euroatlantycki. Podjęte starania o włączenie Polski do struktury Paktu Północnoatlantyckiego zakończyły się sukcesem 12 marca 1999 roku. Po wstąpieniu Polski do NATO zwielokrotniony został czynnik odstraszania. Każde państwo decydujące się zaatakować RP musi liczyć się z odpowiedzialnością ze strony wszystkich członków sojuszu zgodnie z kluczowym artykułem 5 Paktu Północnoatlantyckiego.

W obliczu szczególnych więzi łączących RP ze Stanami Zjednoczonymi, nazywanych „partnerstwem strategicznym” czy „związkiem szczególnym”, sprawą niekorzystną było to, iż polska polityka zagraniczna w kwestiach bezpieczeństwa postrzegana była – i jest – przez naszych partnerów europejskich jako funkcja polityki amerykańskiej²⁴. Szczególne związki Rzeczypospolitej Polskiej ze Stanami Zjednoczonymi budziły obawy niektórych państw Unii Europejskiej, co mogło utrudnić bądź opóźnić realizację kolejnego celu polskiej dyplomacji, jakim była akcesja do Unii Europejskiej. Polska szybko podjęła starania na rzecz członkostwa w Unii Europejskiej, ponieważ członkostwo stwarzało warunki do rozwoju gospodarczego i postępu cywilizacyjnego, a jednocześnie przyczyniało się do zwiększenia bezpieczeństwa kraju. Wobec dynamicznie rozwijającej się sytuacji międzynarodowej, przy ogromnym wsparciu Niemiec, ze zrozumieniem przyjęto w Europie nasze starania o zbliżenie do struktur europejskich. Proces ten zakończył się wraz z przyjęciem Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej z dniem 1 maja 2004 roku.

Wydawać by się mogło, że tak wzmocniona Polska jest krajem bezpiecznym i wolnym od zagrożeń. Nic bardziej mylnego. Bezpieczeństwo ma charakter niepodzielny. Wymiar wewnętrzny bezpieczeństwa jest zależny od wymiaru zewnętrznego, a narodowy od sojuszniczego. Zbiór czynników zagrażających państwu polskiemu jest tożsamy z zagrożeniami globalnego bezpieczeństwa, lecz inaczej rozkładane są akcenty. Priorytetem polskiej polityki w zakresie bezpieczeństwa jest przeciwdziałanie zagrożeniu bezpieczeństwa energetycznego państwa, przeciwdziałanie potencjalnemu osłabianiu więzów łączących wspólnotę europejską i transatlantycką, przeciwdziałanie terroryzmowi międzynarodowe-

²³ A. Karkoszka, *Ogólne przesłanki polskiego bezpieczeństwa*, [w:] *Bezpieczeństwo Polski w zmieniającej się Europie*, red. M. Kern-Jędrzychowska, Warszawa 1994, s. 31.

²⁴ B. Osadnik, *Polskie interesy bezpieczeństwa i rozwoju w kontekście konfliktu w Iraku. Refleksje teoretyczne*. [w:] *Bezpieczeństwo Polski i bezpieczeństwo europejskie na początku XXI wieku*, red. M. Stolarczyk, Katowice 2004, s. 155.

mu oraz proliferacji broni masowego rażenia²⁵. W zakresie koncepcji obronności Rzeczypospolitej Polskiej cele strategiczne obejmują: „zgodnie ze *Strategią Bezpieczeństwa Narodowego RP* nadrzędnym celem strategicznym Rzeczypospolitej Polskiej jest zapewnienie korzystnych i bezpiecznych warunków realizacji interesów narodowych poprzez eliminację zewnętrznych i wewnętrznych zagrożeń, redukcję ryzyka oraz odpowiednie oszacowanie podejmowanych wyzwań i umiejętne wykorzystanie pojawiających się szans. Do głównych celów strategicznych Rzeczypospolitej Polskiej w dziedzinie obronności należą:

- zapewnienie niepodległości i suwerenności Rzeczypospolitej Polskiej, jej integralności i nienaruszalności granic;
- obrona i ochrona wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej;
- tworzenie warunków do zapewnienia ciągłości realizacji zadań przez organy administracji publicznej oraz inne podmioty właściwe w obszarze bezpieczeństwa narodowego, w tym odpowiedzialne za funkcjonowanie gospodarki i innych obszarów istotnych dla życia i bezpieczeństwa obywateli;
- tworzenie warunków do podwyższania zdolności obronnych państwa, jak też zapewnienie gotowości do realizacji obrony w układzie narodowym i sojuszniczym;
- rozwijanie partnerskiej współpracy wojskowej z innymi państwami, zwłaszcza sąsiednimi;
- realizacja zobowiązań wynikających z członkostwa Polski w NATO i Unii Europejskiej;
- zaangażowanie w międzynarodowe operacje reagowania kryzysowego, prowadzone w pierwszej kolejności przez NATO i UE, a także przez ONZ czy w ramach doraźnych koalicji”²⁶.

Uzupełnieniem dotychczasowych rozważań jest poniższa analiza zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, odwołująca się do kryterium przedmiotowego dzielącego zagrożenia na: polityczne, militarne, ekonomiczne, społeczne i ekologiczne. Analiza bezpieczeństwa narodowego pod kątem zagrożenia politycznego pokazuje, iż jest wiele aspektów, na które powinniśmy zwrócić szczególną uwagę. Zakres problematyki jest bardzo szeroki, ponieważ obejmuje zarówno politykę zagraniczną, jak i wewnętrzną państwa. Proces globalizacji doprowadził do tego, że sytuacja konfliktowa nawet w dużej odległości od naszego państwa może wpływać politycznie na nasz kraj, nie wyłączając interwencji zbrojnej wynikającej z naszych zobowiązań sojuszniczych. Nieprzestrzeganie prawa i umów międzynarodowych, niestosowanie się do rezolucji ONZ, brak gotowości do pokojowego rozwiązywania konfliktów mogą potęgować sytuacje zagrożenia systemu bezpieczeństwa zbiorowego, w tym państwa polskiego. Zagroże-

²⁵ http://www.wp.mil.pl/pliki/File/strategia_obronnosci/strategia_obronnosci.doc, *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Strategia Sektorowa do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2009, rozdział I.

²⁶ *Ibidem*, rozdział II, 2.1., pkt. 30.

nie polityczne może być generowane poprzez kształt systemów politycznych i ich ewolucję u naszych sąsiadów w kierunku autorytaryzmu czy dyktatury. Obserwując najbliższe otoczenie Polski, powinniśmy skoncentrować się na Rosji, kraju, który w przeszłości niejednokrotnie wykazywał zachowania agresywne wobec naszego państwa. Federacja Rosyjska systematycznie wzmacnia resorty siłowe i władzę prezydenta. System ten ewoluuje w kierunku autorytaryzmu. Chęć odbudowania pozycji mocarstwowej może skierować działania Rosji na rzecz przyłączenia Białorusi czy uzależnienia Ukrainy, co znacząco wpłynęłoby na nasze wzajemne relacje, stanowiąc zagrożenie dla Polski.

Od rozpadu ZSRR toczy się swoista gra o Ukrainę i wewnątrz Ukrainy, gdzie ścierają się tendencje proeuropejskie i prorosyjskie. W tej grze uczestniczy także Polska, spełniając rolę „advokata” Ukrainy na forum międzynarodowym i popierając zbliżenie tego państwa do Europy Zachodniej²⁷. Nasze zaangażowanie w ten proces spotyka się z niezadowoleniem Federacji Rosyjskiej, która ma wiele atutów, by utrudnić funkcjonowanie państwa polskiego. Jednym z nich jest uzależnienie od rosyjskiego gazu. Ścieranie się tendencji proeuropejskich i prorosyjskich na Ukrainie samo w sobie stanowi zagrożenie mogące prowadzić do konfliktu o charakterze lokalnym, który może doprowadzić do szerszego kryzysu oddziałującego także na Polskę. Na Białorusi rządzonej przez Aleksandra Łukaszenkę łamane są prawa mniejszości polskiej. Represje wobec mniejszości, aresztowania działaczy Związku Polaków na Białorusi, utrudnianie im podróżowania, zamykanie siedziby Związku, aresztowania obywateli polskich przebywających na terenie Białorusi, te wszystkie działania rodzą napięcia, które mogą przybrać ostrzejszy charakter prowadzący do kryzysu we wzajemnych stosunkach polsko-białoruskich²⁸. U innego naszego wschodniego sąsiada, na Litwie, nie są przestrzegane prawa mniejszości polskiej. Nie ma zgody władz litewskich na pisownię polskich nazwisk w języku ojczystym czy na używanie języka polskiego w urzędach²⁹. Rodzi to konflikt na linii Warszawa–Wilno, który może być podsycany i wykorzystany przez Federację Rosyjską do osłabienia pozycji Polski.

Historyczne doświadczenie nakazuje nam zastanowić się nad potencjalnym zagrożeniem ze strony Niemiec. Po odzyskaniu przez Polskę pełnej suwerenności Niemcy stały się naszym największym sprzymierzeńcem popierającym akcesję Polski do NATO i Unii Europejskiej. Bardzo szybko został podpisany traktat potwierdzający granicę na Odrze i Nysie Łużyckiej oraz traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy³⁰. Nie mamy jednak pewności, czy w przyszłości nie odrodzą się tendencje mocarstwowe, czy nie wzmocnią się ugrupo-

²⁷ M. Mienkiszak, M.A. Piotrowski, *Polska polityka wschodnia*, [w:] *Polityka zagraniczna RP 1989–2002*, s. 220–223.

²⁸ R. Kuźniar, *Droga do wolności*, Warszawa 2008, s. 247–249, 314–316.

²⁹ *Ibidem*, s. 84.

³⁰ S. Michałowski, *op. cit.*, s. 147–152.

wania neonazistowskie w Niemczech. Jesteśmy członkami tego samego paktu obronnego zapewniającego nam bezpieczeństwo, ale nie mamy pewności, czy będzie on trwał wiecznie. Interwencja w Iraku w 2003 roku spowodowała niepokojący rozdźwięk wśród członków NATO. W jego wyniku znaleźliśmy się z Niemcami po przeciwnych stronach zaistniałego konfliktu.

Obawy związane z zagrożeniem polskich interesów stają się bardziej realne w obliczu realizacji projektu niemiecko-rosyjskiego gazociągu po dnie Bałtyku z pominięciem Polski. Również niekorzystnie na nasze bezpieczeństwo wpływa rozluźnienie więzi łączących państwa Unii Europejskiej. Konflikty wewnątrz Unii, problemy z uchwaleniem konstytucji, unijnego budżetu, brak wspólnej polityki zagranicznej czy wspólnej polityki w zakresie bezpieczeństwa energetycznego nie napawają optymizmem.

Zagrożenie wewnętrznego bezpieczeństwa politycznego Polski związane jest z wszelką działalnością prowadzącą do utraty zaufania wobec organów państwa. Przykładem może być korupcja czy nepotyzm na wszystkich szczeblach władzy lokalnej i centralnej, przenikanie członków grup przestępczych do struktur sprawowania władzy. Brak precyzyjnych przepisów prawa regulujących kwestie lobbingu, biurokracja oraz niekompetencja urzędników dają duże pole manewru nieuczciwym obywatelom i skutecznie wywołują brak zaufania do organów państwa. Nieprzestrzeganie prawa i ciągnące się w nieskończoność procesy sądowe prowadzą do tego, iż Polacy odwołują się do trybunałów międzynarodowych, zaskarżając własne państwo. Partie polityczne zbrutalizowały język debaty publicznej co może prowadzić do eskalacji negatywnych wobec siebie postaw wyborców o różnych poglądach politycznych. Prezes i działacze największej opozycyjnej partii – Prawa i Sprawiedliwości – podważają wynik wyborów prezydenckich i bojkotują urzędującego prezydenta. Sytuacją bardzo niekorzystną dla państwa polskiego jest odwoływanie się przedstawicieli części rodzin, które straciły swoich bliskich w katastrofie lotniczej pod Smoleńskiem, do przedstawicieli Kongresu amerykańskiego czy instytucji unijnych w sprawie powołania międzynarodowej komisji do wyjaśnienia tej sprawy. Jest to podważanie wiarygodności i skuteczności polskich władz i wymiaru sprawiedliwości, co w znaczący sposób osłabia wizerunek kraju w oczach świata, a tym samym osłabia jego bezpieczeństwo.

Polska jest krajem, w którym większość stanowią katolicy, gdzie Kościół katolicki cieszy się dużym szacunkiem, a jego siła oddziaływania na społeczeństwo jest bardzo duża. Wydaje się, że rozwój agresywnych religii czy sekt w najbliższym czasie nie zagraża naszemu bezpieczeństwu. Zagrożenia można upatrywać w działalności niektórych księży katolickich. Wśród hierarchów kościelnych i „szeregowych” księży jest wiele osób angażujących się w bieżącą politykę państwa. To zaangażowanie przejawia się między innymi poprzez programy i artykuły publikowane w mediach ojca Tadeusza Rydzyka, od którego Kościół, jak do tej pory, stanowczo się nie odciął, czy liczne przykłady wyborczej agitacji

z ambony „na kogo wierni powinni głosować”. Takie postępowanie kłóci się z konstytucyjnym rozdziałem państwa od Kościoła. Zachowania i wypowiedzi rasistowskie wśród pseudokibiców na stadionach, niszczenie cmentarzy innych niż katolickie wyznań pokazują niebezpieczeństwo występowania w naszym kraju nietolerancji religijnej i narodowościowej. Te wszystkie zjawiska mogą wpływać na zachwianie stabilności politycznej kraju, a tym samym stanowią realne zagrożenie bezpieczeństwa narodowego.

Ewolucja postrzegania bezpieczeństwa spowodowała, że poza zagadnieniami związanymi z płaszczyzną polityczno-wojskową doszło do poszerzenia definicji bezpieczeństwa narodowego, rozciągnięcia jej na inne czynniki, których skutki są porównywalne do skutków wojen. Nie znaczy to, iż można bagatelizować konieczności rozbudowy potencjału militarnego państwa polskiego. Państwo słabe prowokuje zachowania agresywne ze strony silniejszych sąsiadów i staje się łatwym celem. Położenie geostrategiczne Polski pomiędzy dwoma nastawionymi ekspansywnie krajami determinuje potrzebę budowy silnej, nowoczesnej, dobrze wyposażonej armii³¹. W celu poprawy obronności kraju dokonano reorganizacji wojska w postaci likwidacji armii poborowej na rzecz armii zawodowej, stawiając na wyszkolenie i wyposażenie żołnierzy, a nie na ich liczebność. Zagrożeniem dla systemu obronności kraju jest śmierć najwyższych dowódców sił zbrojnych. Dużą wyrwę wśród kadry dowódczej Wojska Polskiego spowodowały katastrofa samolotu CASA i katastrofy samolotu rządowego TU-154. Obie katastrofy unaocznily błędy proceduralne zezwalające na podróżowanie na pokładzie tego samego samolotu najwyższym dowódcą sił zbrojnych.

Największym zagrożeniem dla naszego państwa może być ponowna współpraca Niemiec i Rosji w celu osłabienia bądź likwidacji Polski. Oba kraje mają większy, w porównaniu z naszym krajem, potencjał ekonomiczny i militarny. Dodatkowo Federacja Rosyjska posiada potencjał nuklearny. Istnieje duża koncentracja floty i sił lądowych w graniczącym z Polską Obwodzie Kaliningradzkim. W ostatnich latach obserwujemy unowocześnianie potencjału bojowego i modernizację armii Federacji Rosyjskiej. Republika Federalna Niemiec, jak na razie, jest naszym sojusznikiem w ramach Paktu Północnoatlantyckiego i nie stanowi zagrożenia, przynajmniej dopóki istnieje NATO. Fakt, że jesteśmy, wraz z Niemcami, członkami UE również odsuwa zagrożenie ze strony tego państwa. Nie można jednak z pełną stanowczością wykluczyć w przyszłości konfliktu wewnątrz UE prowadzącego nawet do jej rozpadu.

Kolejnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa Polski jest możliwość ataku terrorystycznego wymierzonego w nasze państwo. Wydarzenia z 11 września 2001 roku pokazały, iż nikt w Stanach Zjednoczonych, a tym bardziej w Polsce i na całym świecie, nie może czuć się bezpiecznie. Atak terrorystyczny przy użyciu samolotów pasażerskich jako ładunków wybuchowych, przeprowadzony przez

³¹ *Bezpieczeństwo polityczne i wojskowe*, s. 315–316.

fundamentalistów islamskich skupionych w organizacji Al-Kaida, unaocznili światu, że potencjał militarny i nuklearny nie stanowi czynnika odstrasżającego. Al-Kaida przyjęła taktykę charakterystyczną dla konfliktu asymetrycznego. Nie mogąc przeciwstawić się potencjałowi Stanów Zjednoczonych w bezpośredniej walce, terroryści postanowili uderzyć w tzw. „miękkie podbrzusze”, czyli cele strategiczne i symboliczne, maksymalizując straty gospodarcze i ludzkie. Takie działanie jest charakterystyczne dla tej organizacji wykorzystującej prawie zawsze do przeprowadzenia akcji terrorystów samobójców. Ataki są skrupulatnie przygotowywane, a celem każdego z nich jest uzyskanie maksymalnych zniszczeń oraz jak największa liczba zabitych i rannych³². Po atakach 11 września 2001 roku Stany Zjednoczone ogłosiły wojnę z terroryzmem. Rada Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęła rezolucję dotyczącą walki z terroryzmem, która dawała możliwość wkroczenia do Afganistanu i rozbicia tam baz Al-Kaidy. Międzynarodowa operacja w Afganistanie pod dowództwem amerykańskim z udziałem między innymi polskich żołnierzy, pomimo obalenia tam reżimu sprzyjającego terrorystom, nie zakończyła się sukcesem. Nie udało się zniszczyć baz terrorystów, misja w Afganistanie nadal trwa i choć nie widać szans na stabilizację w tym regionie, podaje się datę jej zakończenia w 2014 roku.

Kolejnym punktem amerykańskiej polityki wymierzonej przeciwko terroryzmowi było wkroczenie do Iraku i obalenie rządzącego tam dyktatora Saddama Husajna, podejrzanego o wspieranie terrorystów. Pretekstem do dokonania inwazji na Irak było oskarżenie, jak się później okazało bezpodstawne, o produkowanie broni masowego rażenia. Stany Zjednoczone bez zgody ONZ, wbrew prawu międzynarodowemu, na czele koalicji, w której również uczestniczyła Polska³³, wkroczyły do Iraku. Podkreślić należy, że przeciwko wkroczeniu do Iraku opowiedzieli się między innymi Niemcy i Francja, członkowie NATO. Doprowadziło to do rozdzwiku wewnątrz Paktu Północnoatlantyckiego, wytwarzając niebezpieczny precedens braku spójności politycznej kluczowych członków tego sojuszu obronnego.

Prestż Stanów Zjednoczonych jako gwaranta bezpieczeństwa międzynarodowego został znacząco osłabiony na skutek bezpośredniego ataku dokonanego na terytorium USA i trudności związanych z operacją w Iraku. Interwencje w Afganistanie i w Iraku przyczyniły się do wzrostu nienawiści muzułmanów wymierzonej przeciwko Stanom Zjednoczonym i całemu światu zachodniemu, w tym Polski. Wyrazem tej nienawiści były kolejne zamachy terrorystyczne, tym razem na terytorium Europy, w Madrycie i w Londynie. Zasięg działania grup terrorystycznych, ich skuteczność, ilość ofiar liczona w setkach, a nawet tysiącach, spowodował, że to właśnie terroryzm stał się szczególnym, choć nie jedynym, zagrożeniem we współczesnym świecie. Polska, jako element cywili-

³² W. Dietl, K. Hirschmann, R. Tophoven, *Terroryzm*, Warszawa 2009, s. 147.

³³ R. Kuźniar, op. cit., s. 229–231.

zacji zachodniej, aktywny uczestnik operacji w Afganistanie i w Iraku, członek NATO i UE, musi być przygotowana na ewentualny atak terrorystyczny. Dla terrorystów Polska jest celem zastępczym, rezerwowym, i jak dotąd nigdy nie była celem terrorystów. Nie może to jednak uspić czujności polskich służb. Wzmoczenie kontroli środowisk związanych z fundamentalistami islamskimi po atakach w Europie Zachodniej może powodować, że Polska stanie się dla terrorystów swoistego rodzaju bazą wypadową, zapleczem logistycznym, a w późniejszym czasie również miejscem aktywności, nie wyłączając zamachów. Realność ataku terrorystycznego relatywnie wzrasta w obliczu przygotowywanych w Polsce Mistrzostw Europy w piłce nożnej EURO 2012³⁴. Organizacja imprezy masowej o zasięgu wielonarodowym powoduje, iż tracimy status celu zastępczego. Celem terrorystów jest maksymalizacja efektu medialnego, a EURO 2012 stwarza takie możliwości z uwagi na koncentrację kilkunastu tysięcy ludzi na stadionach piłkarskich. Po atakach w USA, w Londynie i w Madrycie lękiem napawa myśl o kolejnym zamachu, który miałby „przebić” swymi skutkami materialnymi czy liczbą ofiar te wymienione przed chwilą. Celem ataku mogą być zgromadzeni na stadionach kibice, głowy państw i oficjele uczestniczący w sportowym święcie. Celem mogą być sami sportowcy, jak miało to miejsce w Monachium w 1972 roku. Stawia to państwo polskie i służby naszego kraju przed ogromnym wyzwaniem zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim uczestnikom EURO 2012. Zadanie to jest niezwykle trudne w dzisiejszych czasach, kiedy zamachów terrorystycznych dokonują najczęściej zamachowcy samobójcy wchodzący w największy tłum, którym niepotrzebna jest droga ucieczki. Maksymalizacja ofiar potencjalnego zamachu na stadionie może wynikać również z paniki wśród ludzi uciekających w chwili zagrożenia. Sprawnie działające służby kontrolujące wchodzących na stadion, przećwiczenie ewakuacji ludności ze stadionów, a także uniemożliwienie dostępu do obiektów sportowych osobom nieupoważnionym to tylko niektóre konieczne rozwiązania. Potrzebny jest w tym wypadku cały system sprawnie działających służb antyterrorystycznych.

Na podstawie Zarządzenia nr 162 Prezesa Rady Ministrów z 25 października 2006 roku powołano Międzyresortowy Zespół do spraw Zagrożeń Terrorystycznych. Jest to organ pomocniczy Rady Ministrów, który zapewnia współdziałanie w zakresie rozpoznawania, przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu. Podstawowe zadania Zespołu to: monitorowanie zagrożeń o charakterze terrorystycznym, przedstawianie opinii i wniosków dla Rady Ministrów, opracowywanie projektów standardów i procedur w zakresie zwalczania terroryzmu, inicjowanie i koordynowanie działań podejmowanych przez właściwe organy administracji rządowej, organizowanie współpracy z innymi państwami w zakresie zwalczania terroryzmu³⁵.

³⁴ T. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, Warszawa 2008, s. 154 – 158.

³⁵ http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal/CAT/179/408/MIEDZYRESORTOWY_ZESPOL_DS_ZAGROZEN_TERRORYSTYCZNYCH.html.

W systemie ochrony antyterrorystycznej uczestniczy wiele służb i instytucji; są to między innymi: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, jednostka specjalna GROM, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Służba Wywiadu Wojskowego, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Policja, Państwowa Straż Pożarna, Straż Graniczna, Biuro Ochrony Rządu, Generalny Inspektor Informacji Finansowej, Służba Celna, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego³⁶. Od sprawności poszczególnych służb, a także od umiejętnej koordynacji ich działań zależy, czy będziemy przygotowani na atak terrorystów. Należy zwrócić uwagę na przepływ informacji pomiędzy poszczególnymi służbami i instytucjami, a także zintensyfikować współpracę z rządami państw doświadczonych w zwalczaniu grup terrorystycznych. Konieczne jest przeprowadzanie szkoleń i ćwiczeń symulujących atak, tak aby wyeliminować ewentualne błędy w procedurach postępowania. Brak doświadczenia w zakresie przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu potęguje zagrożenie z tej strony. Niezwykle ważne jest informowanie społeczeństwa o ewentualnym zagrożeniu, lecz w adekwatny do sytuacji sposób, tak aby strach przed terroryzmem nie doprowadził do psychozy i nie zdominował naszego życia. To niewątpliwie byłby sukces terrorystów dążących przecież do wywołania u przeciwnika permanentnego strachu.

Zakres elementów składających się na zagrożenia ekonomiczne jest bardzo szeroki. Polska odziedziczyła po poprzednim systemie ogromne zadłużenie, które powiększa się i przechodzi z budżetu na budżet. Zadłużenie jest formą uzależnienia ekonomicznego państwa. Wierzyciele mogą wykorzystywać to uzależnienie do wywierania presji na decyzje polityczne w naszym państwie. Przekształcenie gospodarki nakazowo-rozdziałowej w gospodarkę wolnorynkową postawiło przed państwem kolejne dylematy związane z restrukturyzacją przedsiębiorstw, ich prywatyzacją, koniecznością likwidacji nierentownych zakładów i pozyskiwaniem inwestorów zagranicznych. Skomplikowany system podatkowy, zawile prawo i procedury sprawiają, że Polska nie jest atrakcyjnym miejscem dla inwestorów. Z drugiej strony zagrożeniem jest prywatyzacja strategicznych gałęzi gospodarki, takich jak przemysł wydobywczy, zbrojeniowy czy sektor bankowy. Aby zagwarantować bezpieczeństwo ekonomiczne, konieczne jest zachowanie większościowego pakietu akcji prywatyzowanych podmiotów. Negatywnie na rozwój gospodarki polskiej wpływają wahania kursów walut na rynkach światowych, ujemny bilans w handlu zagranicznym, nieumiejętność pozyskiwania inwestorów zagranicznych. Przystąpienie do Unii Europejskiej przyczyniło się do wzrostu naszego bezpieczeństwa ekonomicznego ze względu na potencjał, którego staliśmy się częścią, oraz dzięki pomocy finansowej mającej na celu przyspieszenie rozwoju Polski. Zagrożenie dla naszego bezpieczeństwa ekonomicznego związane jest ze zwolnieniem tempa integracji w ramach UE.

³⁶ http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal/CAT/206/525/Instytucje_i_sluzby.html.

Zbyt wolne tempo tego procesu może pogłębiać różnice poziomu rozwoju gospodarki polskiej w stosunku do pozostałych wysoko rozwiniętych krajów Unii.

Największym zagrożeniem naszego bezpieczeństwa ekonomicznego, a także politycznego, jest uzależnienie energetyczne od dostaw gazu i ropy z Federacji Rosyjskiej. Dodatkowym czynnikiem potęgującym niepokój naszego państwa jest niemiecko-rosyjski gazociąg ułożony na dnie Bałtyku w celu ominięcia krajów tranzytowych – Polski i Ukrainy. Brak wspólnej polityki energetycznej krajów Unii Europejskiej wpływa negatywnie na zaufanie Polaków do instytucji unijnych i godzi bezpośrednio w bezpieczeństwo ekonomiczne Polski.

Zagrożenia społeczne obejmują cały szereg zjawisk wpływających negatywnie na rozwój państwa polskiego. Zaliczyć do nich można: malejący przyrost naturalny i związane z tym zjawisko starzenia się społeczeństwa, migracje ludności – odpływ młodych, wykształconych Polaków do krajów zamożniejszych, napływ emigrantów z terenów byłego ZSRR, Azji i Dalekiego Wschodu. Większość z nich traktuje Polskę jako kraj tranzytowy na drodze do zamożniejszych krajów Unii Europejskiej, ale wraz z rozwojem gospodarczym i wzrostem możliwości liczba pozostających w naszym kraju będzie rosła. Niestety z działalnością emigrantów związany jest wzrost różnego rodzaju patologii. Zorganizowana przestępczość, prostytutka, handel ludźmi, bronią, narkotykami – to tylko niektóre przykłady. Wzrost liczby muzułmanów wśród napływającej do Polski ludności może w przyszłości doprowadzić do podobnych zjawisk, jakie obserwujemy w Niemczech, we Francji czy innych krajach Europy Zachodniej, gdzie dynamicznie wzrastająca liczba ludności wyznającej islam upomina się o poszerzenie zakresu swoich praw i możliwość wpływania na politykę państwa. Jednocześnie obecność muzułmanów w krajach Unii Europejskiej, w tym oczywiście również w Polsce, uprawdopodobnia działalność fundamentalistów i możliwość intensyfikacji aktywności terrorystycznej wymierzonej przeciwko „niewiernym”, czyli całemu społeczeństwu Zachodu.

Dużym zagrożeniem jest rozwój przestępczości zorganizowanej, przenikanie członków tych grup do struktur władz lokalnych czy centralnych, korumpowanie urzędników oraz zjawisko walki o wpływy pomiędzy poszczególnymi grupami przestępczymi niejednokrotnie przenoszące się na ulicę w postaci zamachów bombowych, wymiany ognia pomiędzy bandytami. Inne niebezpieczne zjawiska występujące na terenie Polski to narkomania i problem walki z tzw. dopalaczami, będącymi *de facto* narkotykami, alkoholizm, prostytutka, zwiększanie się liczby ludzi zarażonych wirusem HIV, bezrobocie prowadzące do ubóstwa, potęgujące występowanie patologii społecznych, bezdomność. Zjawiska prowadzące do wykluczenia społecznego są bardzo niebezpieczne, ponieważ niejednokrotnie zamykają ludziom drogę powrotu do normalnego życia. Zwłaszcza utrata pracy prowadzi do frustracji, obniżenia poczucia własnej wartości, a brak kontaktu z miejscem pracy, z zawodem, obniża wartość pracownika i utrudnia

mu pozyskanie nowego zatrudnienia³⁷. Patologie społeczne są również bardzo często dziedziczone przez dzieci z dysfunkcyjnych rodzin.

Zagrożeniem godzącym w kulturę polską jest powszechność napływu do Polski tzw. pop kultury, kultury masowej o małej wartości. Poprzez szeroki zakres kontaktów międzyludzkich i dzięki środkom masowego przekazu do naszego kraju przenikają komercyjne wytwory kultury masowej, które są sprzeczne z naszymi tradycjami i naszym charakterem narodowym. Choć polityka Unii Europejskiej zmierza do budowania wzajemnego poznania i akceptacji, to istnieją zachowania kulturowe, których Polacy w większości nie akceptują. Zjawiska wypierania polskich tradycji, obyczajów, kultury prowadzą do możliwości osłabienia polskiej tożsamości narodowej. Na tym tle mogą powstawać konflikty, które mogą prowadzić do zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego Polski. Powszechna laicyzacja życia publicznego również nie sprzyja ugruntowywaniu polskiej tożsamości narodowej, tak mocno związanej z Kościołem katolickim. Gdy dodamy do tego ograniczenie wydatków na edukację, oświatę, ochronę zabytków i dóbr kultury materialnej, widzimy wyraźnie, że działania na rzecz rozwijania i propagowania kultury polskiej wśród naszego społeczeństwa są konieczne.

Ochrona środowiska leży w interesie nie tylko Polski, ale także całego świata. Rozwój naukowo-techniczny przyczynił się do ogromnego skażenia środowiska, zagrażającego bezpieczeństwu globu. Efekt cieplarniany i niszczenie powłoki ozonowej zagraża bezpieczeństwu ogólnemu. Na terytorium naszego kraju występuje masowe zanieczyszczenie wód, powietrza i gleby. Chaotyczna urbanizacja i wydawanie pozwoleń na budowę na terenach zalewowych potęgują straty materialne podczas, coraz częściej występujących w Polsce, powodzi. Wydawało się, że procedury wdrożone po powodzi w 1997 roku poprawią sytuację, ale zjawiska występujące rokrocznie zdają się temu przeczyć. Dodatkowym efektem jest konieczność wsparcia materialnego z budżetu państwa ofiar katastrof naturalnych, powodzi, lokalnych huraganów i trąb powietrznych.

Poza naturalnymi katastrofami, które mają duży procent przypadkowości, zagrażają Polsce ewentualne awarie w elektrowniach atomowych na terenie byłego ZSRR. Stan tych elektrowni jest katastrofalny. Poważne konsekwencje mogą mieć także awarie dużych rurociągów przesyłających gaz lub ropę przez terytorium Polski. Zagrożenie dla państwa polskiego stanowić może nieumiejętna gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi w naszym kraju, a także możliwość niewłaściwego obchodzenia się z materiałami toksycznymi. Nie można wykluczyć nielegalnego transportu bądź składowania na terytorium Polski materiałów toksycznych. W obecnym wymiarze edukacja ekologiczna i kampania społeczna na rzecz ochrony środowiska nie jest dostatecznie skuteczna. Również wysokość kar i skuteczność ścigania za zanieczyszczanie środowiska jest stanowczo za niska, skoro w większości polskich lasów możemy znaleźć dzikie

³⁷ P. Sztompka, *Socjologia*, Kraków 2003, s. 339–355.

wysypiska śmieci. Szlaki turystyczne w całej Polsce zasypane są śmieciami pozostawianymi przez turystów pozbawionych kultury i będących ekologicznymi ignorantami. Ochrona bezpieczeństwa w zakresie ekologii powinna być w naszym kraju bardziej rozpowszechniona, a świadomość ludzi w tym zakresie stale wzmacniana.

Istnieje cały szereg zagrożeń bezpieczeństwa narodowego, realnych i potencjalnych, na które państwo musi być przygotowane. Zagrożenia bezpieczeństwa państwa polskiego związane są z tym, co aktualnie dzieje się na świecie. Konflikty o zasięgu regionalnym i ogólnoświatowym mogą mieć bezpośredni wpływ na poziom bezpieczeństwa naszego państwa. Dla wzmocnienia bezpieczeństwa Polska powinna aktywnie działać w organizacjach międzynarodowych i wspierać wszelkie inicjatywy prowadzące do pokojowego rozwiązywania konfliktów. Kreowanie polskiego bezpieczeństwa narodowego wymaga działań na rzecz ciągłego wzmacniania więzi łączących państwa NATO i Unii Europejskiej, budowania silnej i dobrze wyposażonej armii, dbania o ochronę i obronę obywateli polskich, a także dążenia do prężnego, niezakłóconego rozwoju ekonomicznego, ze szczególnym uwzględnieniem dywersyfikacji dostaw gazu i ropy naftowej.

Zjawiskiem coraz bardziej rozpowszechnionym na świecie stał się terroryzm. Przystąpienie Polski do koalicji antyterrorystycznej oraz udział w operacjach wojskowych w Iraku i Afganistanie przybliżył zagrożenie atakami terrorystycznymi wymierzonymi w nasz kraj. Współdziałanie Polski w organizacji Mistrzostw Europy w piłce nożnej, EURO 2012, potęguje zagrożenie ze strony organizacji terrorystycznych. Udział w inicjatywach antyterrorystycznych, współpraca międzynarodowa w zwalczaniu grup terrorystycznych, wymiana doświadczeń w walce z terrorystami, a także stworzenie skutecznego wewnętrznego systemu antyterrorystycznego jest konieczne dla zagwarantowania bezpieczeństwa w Polsce. Wyzwaniem dla naszego państwa, i całego świata, jest ochrona środowiska w celu zapewnienia możliwości egzystencji przyszłych pokoleń. Celem nadrzędnym państwa polskiego powinno być wypracowanie skutecznych metod przeciwdziałania różnego rodzaju zagrożeniom, ponieważ w przypadku wartości, jaką jest bezpieczeństwo, nie może być mowy o improwizacji.

Streszczenie

Bezpieczeństwo narodowe państwa polskiego. Uwarunkowania i zagrożenia

Artykuł prezentuje w układzie problemowym najważniejsze zagadnienia dotyczące zagrożenia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Po upadku systemu dwubiegunowego, w obliczu transformacji ustrojowej, Polska stanęła przed wyzwaniem, jakim było zagwarantowanie suwerenności i bezpieczeństwa w nowej sytuacji. Biorąc pod uwagę doświadczenia historyczne naszej ojczyzny, budowa silnego państwa i umacnianie bezpieczeństwa narodowego jest bezwzględnie priorytetem Polski, a analiza zagrożeń bezpieczeństwa narodowego jest konieczna do obrania właściwego kierunku w kreowaniu bezpieczeństwa narodowego. Istnieje cały szereg za-

groźń bezpieczeństwa narodowego, realnych i potencjalnych, na które państwo musi być przygotowane. Zagrożenia bezpieczeństwa państwa polskiego nierozdzielnie związane są z sytuacją międzynarodową i zagrożeniami generowanymi w środowisku regionalnym i ogólnoświatowym. Dla wzmocnienia bezpieczeństwa Polska powinna aktywnie działać w organizacjach międzynarodowych i wspierać wszelkie inicjatywy prowadzące do pokojowego rozwiązywania konfliktów. Kreowanie polskiego bezpieczeństwa narodowego wymaga działań na rzecz ciągłego wzmocnienia więzi łączących państwa NATO i Unii Europejskiej, budowania silnej i dobrze wyposażonej armii, dbania o ochronę i obronę obywateli polskich, a także dążenia do prężnego, niezakłóconego rozwoju ekonomicznego, ze szczególnym uwzględnieniem dywersyfikacji dostaw gazu i ropy naftowej. Zjawiskiem coraz bardziej rozpowszechnionym na świecie stał się terroryzm. Udział w inicjatywach antyterrorystycznych, współpraca międzynarodowa w zwalczaniu grup terrorystycznych, wymiana doświadczeń w walce z terrorystami, a także stworzenie skutecznego wewnętrznego systemu antyterrorystycznego jest konieczne dla zagwarantowania bezpieczeństwa w Polsce. Istotnym elementem kreowania bezpieczeństwa narodowego jest ochrona środowiska w celu zapewnienia możliwości egzystencji przyszłych pokoleń. Celem nadrzędnym państwa polskiego powinno być wypracowanie skutecznych metod przeciwdziałania potencjalnym i realnym zagrożeniom.

Summary

National safety of the Polish state. Conditions and risks

The article presents the most important issues of national safety threats of Polish Republic in the system problematic. After the collapse of the bipolar system, in the face of systemic transformation, Poland faced the challenge which was to guarantee the sovereignty and security in the new situation. Given the historical experience of our homeland, build a strong state and strengthening national safety is an absolute priority for Polish, and analysis of the national safety threat is needed to pursue a proper direction in shaping national safety. There are a number of threats to national safety, actual and potential, to which the state must be prepared. Polish State Security risks are inherent in the international situation and the dangers generated in regional and global environment. To strengthen the safety, Poland should work actively in international organizations and support all initiatives leading to a peaceful resolution of conflicts. Creation of Polish national safety requires continuous efforts to strengthen ties between NATO countries and the European Union, building a strong and well-equipped army, to care for the protection and defense of Polish citizens, and strive for a vibrant, smooth economic development, with particular emphasis on diversification of gas supplies and crude oil. Terrorism has become increasingly widespread phenomenon in the world. Participation in anti-terrorist initiatives, international cooperation in combating terrorist groups, exchange of experience in the fight against terrorists, and creating an effective system of internal counter-terrorism, is necessary to guarantee safety in Poland. An important element of creating national safety is the protection of the environment in order to ensure the existence of future generations. The main goal of the Polish state should be to develop effective methods for countering potential and real threats.